

Jesenski zaspanček.¹⁾

Spisal Avguštín Šabec.

ilo je na Vseh svetnikov dan. Popoldne so vrvile proti vaškemu pokopališču, ki se je razprostiralo nekoliko odstranjeno od vasi, cele množice odraslih in otrok, da se tamkaj na ta dan spomnijo svojih rajnih in prižgo njim v spomin svečice na njihovih s cvetjem in zelenjem okrašenih grobovih. Ta dan je že sam na sebi žalosten. Posebno žalosten pa je bil zlasti za one, ki jim krije

zemlja krčevinskega pokopališča kakega svojca. To žalost pa je povečal še skrajno pust jesenski dan. Gosta, svinčena megla, ki je ni mogel prodreti niti najmočnejši solnčni žarek, je namreč že od jutra ležala nad krčevinsko vasjo in nje okolico in provzročila, da so postale že itak potrte duše vaščanov ob pogledu na to tako žalostno in pusto vreme še bolj otožne.

Tožno sta odmevala zvončka vaše pokopališke cerkvice v to gosto, neprodirno meglo, ki je zaradi svoje ledene mrzlotе vidno morila še zadnje sledove prirodnega življenja.

Grobovi vaškega pokopališča so bili skoraj vsi lepo osnaženi in okrašeni z zelenjem in raznim še cvetočim vrtnim cvetjem. V posebno veliki množini je bila zastopana cvetka, ki cvete v prav obilnem številu kakor nalašč ravno ob tem času po vrtovih in ji pravimo martinovka. Prav lepa je ta raznobarna vrtna cvetica. To njeno lepoto pa večja še dejstvo, da nekako zaključuje ona s svojim bogatim in pestrim cvetjem lepo jesensko vrtno rast. Ker tedaj tako pozno jeseni cvete, zato jo radi sade tudi po grobovih, da tako krasi praznik, ki je posvečen edinole spominu rajnih.

Tudi po grobovih krčevinskega pokopališča je je cvetelo vse polno. Mično je bilo tedaj gledati to lepo cvetje, ki je raslo po grobovih in krasilo

¹⁾ V latinščini: *Gentiana ciliata*.

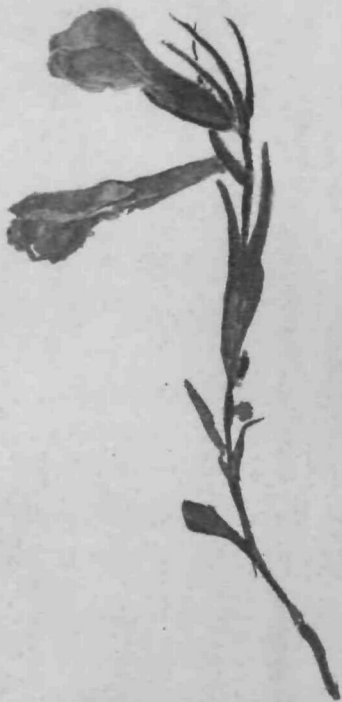
tihe domove v miru počivajočih. Koder je pa niso nasadili, tamkaj so pa za ta dan z njo ovenčali in okrasili grobove in to v toliki množini, da se je človeku ob pogledu na to mnogobrojno, raznobarvno cvetje zdelo, kot bi zrl na kak krasen, cvetoč vrt. Izpopolnjevalo pa je ta diven prizor še sto in sto svečic, ki so s svojimi ličnimi plamenčki plapolale proti nebu.

Gosta, ledenomrzla megla je prisilila odrasle ljudi, zlasti pa še mladino, da so se le bolj malo časa mudili na vaškem pokopališču. Velika večina je odšla kmalu domov.

Izmed onih, ki so vkljub temu ostali dlje časa na pokopališču, je bil Hudžarjev Matiček, bolehava sirota enajstih let. V starosti treh let je izgubil očeta, a pred dobrim letom mu je še skrbna mati za vedno zatisnila svoje oči. Ostal je tedaj popolnoma sam in nikogar ni imel, ki bi skrbel zanj. Milosrčni in dobri krčevinski vaščani so se ga usmili in skrbeli zanj, on jim je pa za to njihovo dobroto pasel krave. Spominjal se je še po smrti z veliko hvaležnostjo svojih dobrih, nenadomestnih roditeljev, zato pa je tudi prav pogosto romal na njihov grob. Zlasti ob nedeljah popoldne je kar redno obiskoval grobova svojih skrbnih staršev, se tamkaj v duhu razgovarjal z njimi in jim tožil svoje bridko gorje. Kako mu je bilo vsakokrat pri srcu, ko je ostavljal grobova svojih dragih, nenadomestnih roditeljev, si lahko misli vsakdo, zlasti pa oni, ki ga je v življenju zadela enaka usoda, kot je zadela siroto Matičeta.

Tega dne mu je bilo še bolj hudo pri srcu kot sicer. Videl je namreč, kako so prihajali in odhajali starši z otroki, bratje s sestrami, strici, tetami in drugimi na pokopališče, on pa je moral priti sam, ker ni imel nikogar, da bi se mu bil pridružil in mu mogel potožiti in z njim deliti svoje bridko gorje. Zavest na to njegovo veliko osamljenost, ki jo je občutil posebej tega dne, je strnila njegove misli tem tesneje s spominom na pokojne roditelje, ob katerih gomili je stal in plakal. Ta tesna vez mu vkljub mrazu, ki je zaradi njega kar drgetalo njegovo slabotno in siromašno oblečeno telesce, ni pripustila, da bi se bil ločil od dragih svojcev in ostavil kraj, kjer zdaj v miru počivata srci, ki sta v življenju edini na svetu čutili z njim, sedaj ubogo osamelo siroto. Najbolj ga je pa bolelo to, da ni mogel okrasiti grobov tako, kot so bili okrašeni drugi grobovi in da ni gorela na gomilah njegovih, v siromaštvu umrlih roditeljev nikaka lučca. Rad bi bil sicer tudi on prižgal kako svečko na grob svojih ljubih, a kje naj dobi ubogi pastirček Matiček denar, da jo kupi. Svečice stanejo denar, a Matiče ga ni imel in bi ga skoro še poznal ne, ko bi ga slučajno v šoli ne bil videl. Kot pastirček je služil le za hrano in borno obleko, o kakem drugačnem zaslužku ali celo o denarju pri njem ni bilo govora. No, pa popolnoma prazna grobova skrbnega očeta in ljubljene matere tudi nista bila. Ker ni mogel dobiti vrtnih cvetic, je nabral na paši poljskih in z njimi okrasil grobova. Četudi jih je v tem času le bore malo cvetelo, ker so jih že skoro vse zamorili strupena slana in ostri jesenski vetrovi, se je vendar posrečilo Matičetu, da jih je nabral v zadostni množini. Z njimi je potem dan poprej dostojno okrasil grobova, ki ju je prejšnjo nedeljo skrbno oplel in osnažil.

Med obiskovalci krčevinskega pokopališča na Vseh svetnikov dan je bil tudi krčevinski gospod učitelj. Nikogar ni sicer imel, da bi ga zaradi njega tega dne privedla pot na ta žalostni kraj, kot edino le spomin na ljubljene starše, ki spe tam daleč, daleč v drugi deželi mirno spanje pod domačo grudo rojstnega mu kraja. Rad bi bil danes on ob njihovi gomili, a prevelika oddaljenost mu tega ni dopustila. Zato pa je stopil tega dne tja doli na krčevinsko pokopališče, da se jih vsaj tamkaj spomni v molitvi. Šetajoč tako med grobovi, je dospel tudi do grobov, ob katerih je stal sirota Matiček. Milo se mu je storilo, ko je videl ubogega Matičeta potrtega stati ob grobu nenadomestnih staršev. Čutil je z njim kot bi videl njegovo potrto srce. In kako tudi ne? Saj je bil tudi on sirota brez skrbnega očeta in dobre matere. Stopil je bližje k njemu in ga nagovoril s tolažilnimi besedami: „Nikar ne bodi preveč žalosten, Matiček! Oba imava enako usodo in ta je, da in ki zaradi svoje krasne, modre barve nadkriljuje vse sedaj še cvetoče cvetice. No, pa jih naberi nekaj na paši in jih prinesi priložnostno v šolo, rad bi vam opisal še ta modri jesenski cvetni kras.“ — Nekoliko dni nato je prinesel Hudžarjev Matiček v šolo-prav velik šopek lepo scvelih cvetk, kakor mu je naročil gospod učitelj. Vsi otroci so bili ob pogledu na to krasno, tako pozno v jeseni cvetočo cvetico kar razočarani.

sva oba siroti. Za toliko si ti na boljem, da ti je dano stati ob gomili tvojih ljubih staršev, medtem ko sem jaz neizmerno daleč od njihovih grobov. Lepo si okrasil grobova, Matiče, lepo! Verjemi, da se mi zdita ta grobova izmed vseh, kar jih je okrašenih na tem pokopališču, še najlepše okrašena, to pa zaradi tega, ker ju nisi okrasil z vrtnimi cvetkami, ampak s tistimi, ki jih je priroda dala kot last tudi največjemu siromaku. Pa ne samo to, tudi lepše so nekatere kot martinovke. Posebno lepa je ta, ki si jo potaknil okoliinokolo grobov

▷ Med angeli in cvetjem ◁

Gospod učitelj jim jo je pa opisal tako-le:

„Bil sem popoldan na Vseh svetnikov dan na našem pokopališču. Prišel sem, med grobovi šetajoč, tudi do grobov, kjer ležita pokopana oče in mati našega vrlega učenca Hudžarjevega Matičeta. Jako mi je prijalo, da je on ponajveč s to krasno jesensko cvetko okrasil grobova, zato sem mu ukazal, da naj jo priložnostno na paši nabere in prinese v šolo, da se tu kaj več pomenimo o nji. Danes je to storil, zato se bomo pa prav precej kaj več pogovorili o nji.

Cvetko, o kateri sem ravnokar govoril, imenujemo resnati svišč, mi pa ji bomo rekli jesenski zaspanček. A zakaj zaspanček? No, ker zaspi na večer in ob slabem vremenu, to se pravi, njegov cvetni venec se popolnoma zapre, da brani tako nežne notranje dele pred kvarnimi vnanjimi vplivi. Te lastnosti pa nima samo on, ampak vsi svišči, odtod njihovo ime — zaspančki. Da mu bomo pa rekli jesenski zaspanček, prihaja odtod, ker ima med svojimi mnogoštevilnimi brati tudi dva, katerih enemu pravimo pomladanski in drugemu poletni zaspanček. Pravo njegovo ime pa bi moralo biti resnati svišč. To ime ima pa odtod, ker sodi v vrsto sviščev ali svedrecev in ima ob robu venčevih rogljičev polno trepalnicam podobnih resic.

Jesenski zaspanček sodi, kar se tiče barve, v vrsto najlepše cvetočih cvetic. Bodisi po ravninah, še več pa po planinah so one tako krasne, da bi senožet, kjer rasto, človek kar gledal in občudoval njeno lepoto. A ne samo po travnikih, dolinskih pašnikih in planinskih senožetih, tudi po skalo-
lovju in pečevju cveto svišči in nekaj je celo takih med njimi, ki vzdigu-
jejo svoje glavice blizu večnega snega tam v tistih mrzlih, samotnih in ska-
lovitih puščavah, kamor le malokdaj stopi človeška noga in kjer je zamrlo
skoro vse življenje. Največ jih je sinjemodre barve, dobe se pa tudi v vseh
drugih človeškemu očesu prijajočih barvah.

V zemlji rastoča tenka korenina jesenskega zaspančka ima kakor večina
v to vrsto spadajočih rastlin lastnost, da sesa iz gnijočih, v zemlji se na-
hajajočih stvari hrano. To svojstvo pomore zlasti jesenskemu zaspančku, da
kljubuje zaradi notranje pridobitve toplote vplivom slane in se tako vzdrži
do najskrajnejših mejá prirodnega življenja.

Iz korenine poganja eno ali tudi več stebel, 10 do 30 *cm* visokih. Ta
so kot vsa rastlina gola in imajo obilo sedečih, nasprotno stoječih črtasto
suličastih listov.

Zelena čaša je štiridelna, redkeje peterodelna.

Velik, sinjemoder venec ima štiri, redkeje pet rogljičev, ob katerih
robu so obsejane trepalnicam podobne resice, kot sem vam to že omenil.
Ves cvet je do 5 *cm* velik ter stoji posamič koncem stebela ali pa koncem
stranskih stebelc, izvirajočih iz listnih pazduh. Po svoji obliki je venec
zvonast, podoben kiju.

V cvetu je 4 do 5 prašnikov ter pestič z dvodelno brazdo, ki se raz-
vije v enopredalasto glavico.

Kot vsi svišči tako je tudi jesenski zaspanček jako grenkega okusa, zato zanj kot za druge živina na paši ne mara. Od enega te vrste, in sicer od rumenega svišča ali košutnika pa rabijo njegovo korenino v zdravilstvu.

Jesenski zaspanček cvete prav pogostoma na apnenih, suhih tleh in pod grmovjem in to ob času, ko je zima že storila svoj prvi korak v deželo.

Zaradi njegove izredno lepe sinjemodre barve in neomajanega junaštva, s katerimi kljubuje smrtonosnim vplivom, ki prete zamoriti zadnje sledove umirajočega življenja v prirodi, pač zasluži, da mu prisodimo prvo mesto med cveticami, s katerimi se *more* še ponašati listopad.“

Premodre glave.

Po narodni smešnici spisal *Silvester K.*

X.

bčinska hiša z veliko občinsko dvorano je bila najimennitnejše poslopje slavnega Zabrd, tega prepričanja ste gotovo tudi vi, mladi čitatelji, ki ste z zanimanjem poslušali vse dozdej že pripovedovane dogodke. Saj je neki veljaven učenjak izrekel o neki priliki velevažne besede, ki so jih ponatisnili vsi časopisi vsega sveta, namreč:

„Zabrd samobsebi bi ne bil tako slaven, ako bi ne imel tako slavne občinske hiše!“

To pa se reče že več nego nekaj.

Kdor ve, da je bila najlepša čednost korenjaških Zabržanov popolna vzajemnost, ta si bo tudi dal dopovedati, da so vsako, tudi najmanjše podjetje presojali prej v občinski dvorani.

In kakor sem čital v veliki in stari zgodovini o zabrških korenjakih, so se bili v tej hiši premnogokrat hudi govorniški boji; saj so se baje občinski svetovalci potili časih tako, da so bile stene zunaj mokre in je kapalo od strehe. Nekdo je seveda pristavil v staro knjigo s svinčnikom to-le opombo:

„— kadar so bile zabrške strehe pokrite s snegom in je začel pihati jug!“

Te nerazsodne besede bi bile onečastile vso zabrško zgodovino, in čitatelj, ki je pripisal opombo, gotovo ni bil zmožen prav ceniti naših vrlih znancev. Zato sem izbrisal ta pripis in mislim, da s pravico, zakaj dovolj